

Basisschool 't Kompas

Zorgbeleidsplan voor leerlingen met sociaal-emotionele problemen

2016 – 2020

Basisschool 't Kompas
De Polderstraat 44
4794 AM Heijningen
tel: 0168-463380
e-mail: info@cbstkompas.nl

Inhoudsopgave

Inleiding	blz. 2
1. Sociaal-emotionele problemen binnen de basisschool	blz. 3
2. De handelingswijze	blz. 4
2.1 Problemen signaleren en analyseren	blz. 5
2.2 Handelingswijze van de leerkracht	blz. 6
2.3 handelingswijze van de gedragspecialist	blz. 7
4. Handelen in geval van onvoldoende draagvlak	blz. 8
5. Functieomschrijving van de gedragspecialist	blz. 9
6. Taakverdeling	blz. 11
7. Orthotheek	blz. 12
8. Planning en evaluatie	blz. 13
8.1 Planning schooljaar 2015-2016	blz. 13
8.2 Planning schooljaar 2016-2017	blz. 15
8.3 Planning schooljaar 2017-2018	blz. 15
8.4 Planning schooljaar 2018-2019	blz. 15
8.5 Planning schooljaar 2019-2020	blz. 15
Bijlagen	blz. 16

Inleiding

Al sinds schooljaar 2005-2006 wordt er aandacht besteed aan de sociaal-emotionele ontwikkeling van onze leerlingen door middel van de Kanjertraining. Dit gebeurt binnen elke groep op methodische wijze. Daarnaast wordt de Kanjerwerkwijze gehanteerd in het geval van incidenten en ter behoud van een prettige pedagogische sfeer binnen de groepen.

Vanaf het schooljaar 2012-2013 wordt er om het jaar Rots & Watertraining gegeven aan de leerlingen van groep 7/8. Het doel hiervan is het vergroten van de weerbaarheid en het vergroten van het zelfvertrouwen en het zelfbewustzijn van onze bovenbouwleerlingen, zodat zij sociaal weerbaar de overstap maken naar het Voortgezet Onderwijs.

In het schooljaar 2014-2015 heeft het gehele schoolteam de cursus 'Teach like a champion' afgerond, met als doel een verbeterd klassenmanagement, effectievere lestijd en een goed pedagogisch klimaat in elke groep.

Desondanks komt het toch regelmatig voor dat er leerlingen zijn die dermate worden belemmerd in hun sociaal-emotionele ontwikkeling, dat het noodzakelijk is om daar handelingsgericht aan te werken. Een goed verloop van de sociaal-emotionele ontwikkeling is namelijk essentieel. Het is een voorwaarde voor kinderen om zich optimaal te kunnen ontwikkelen.

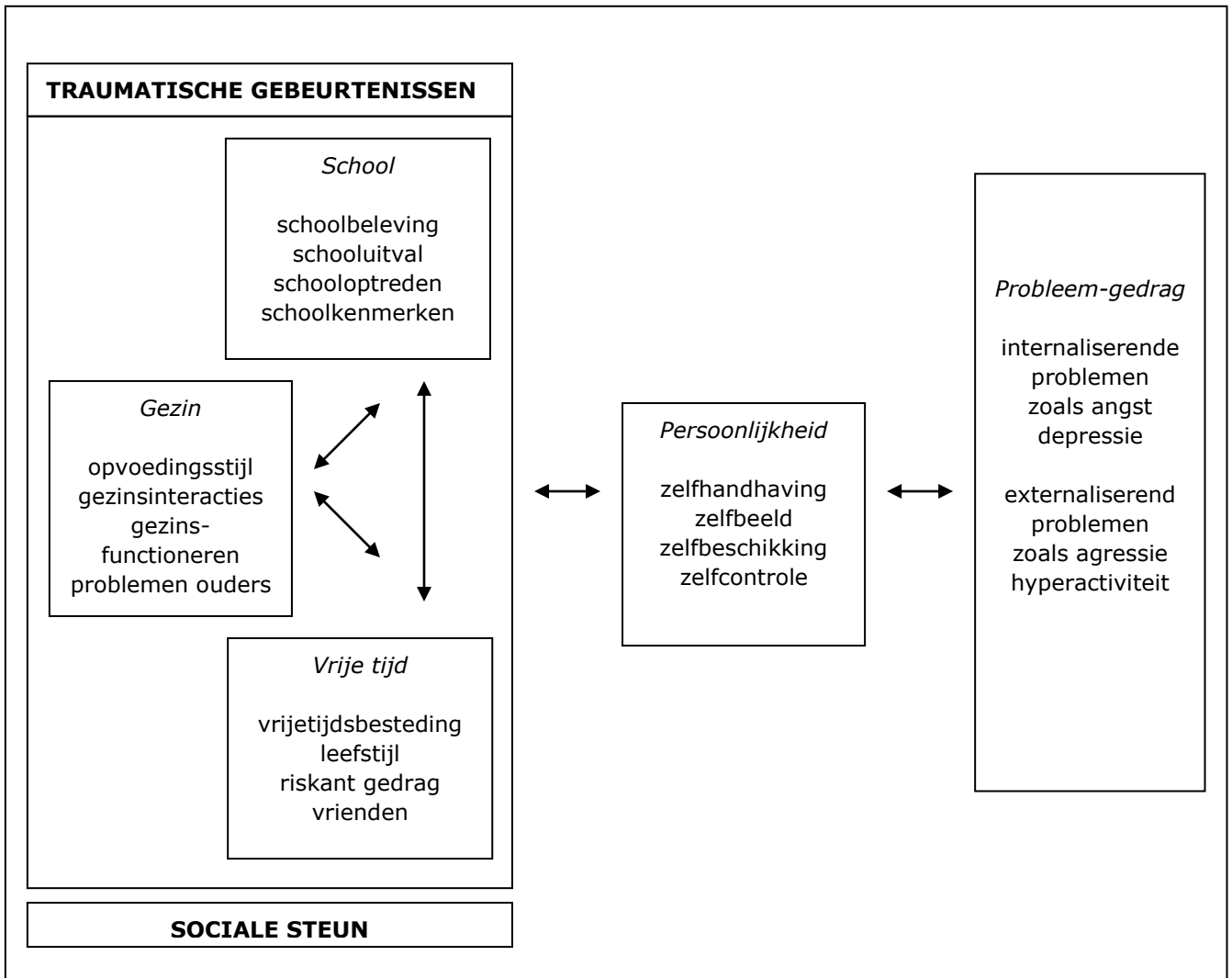
Sinds de start van ons zorgbeleid rondom kinderen met problemen in hun sociaal-emotionele in 2008 heeft de ontwikkeling van de zorg op 't Kompas niet stilgestaan. Zo zijn de leerkrachten bewuster gaan handelen wanneer het gaat om gedragsproblematiek en vaardig geworden in het herkennen van onderwijsbehoeften en het schrijven van actieplannen en groepsplannen.

De ontwikkelingen en veranderingen van de afgelopen jaren zijn verwerkt in dit nieuwe zorgbeleid voor 2016 tot 2020.

Deze schoolspecifieke handelingswijze staat voor een passende begeleiding aan leerlingen met problemen in de sociaal-emotionele ontwikkeling, zodat er op dit vlak wordt voldaan aan de eisen vanuit de wet rondom Passend Onderwijs.

1. Sociaal-emotionele problemen binnen de basisschool

Op basisschool 't Kompas werken we al jaren volgens de uitgangspunten van de Kanjertraining (zie bijlage 1) en zijn er duidelijke schoolregels (zie bijlage 10 en 11) die duidelijk worden uitgedragen en gehandhaafd. Dit betekent echter niet dat alle kinderen zich hierdoor op sociaal-emotioneel gebied probleemloos ontwikkelen. Op basisschool 't Kompas benaderen wij sociaal-emotionele problemen volgens de visie van het meervoudig risicomodel (van der Ploeg, 2000)

Dit model geeft aan dat sociaal-emotionele problemen bij kinderen nooit op zichzelf staan, maar voorkomen in hun relatie met de omgeving. In het geval van kinderen in de basisschoolleeftijd bestaat de omgeving uit het gezin, de school en de plaatsen waar het kind zich begeeft in zijn of haar vrije tijd.

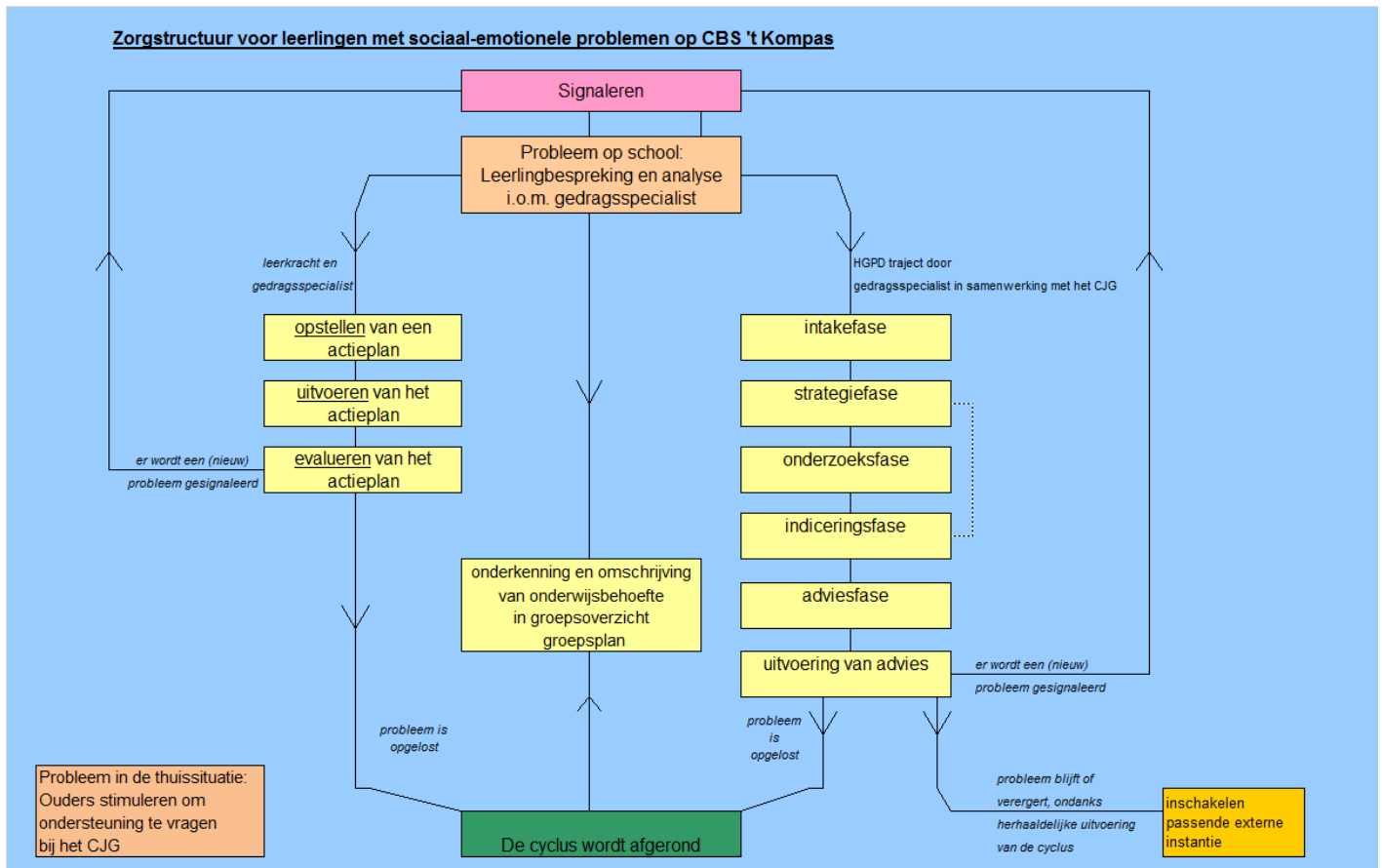
Kinderen bezitten een aantal eigenschappen en vaardigheden die worden aangewend wanneer ze in interactie zijn met hun omgeving. Wanneer een kind problemen ervaart binnen die omgeving en daarmee niet weet om te gaan, kunnen er internaliserende of externaliserende problemen ontstaan.

Binnen de basisschool kan er echter alleen planmatig worden gewerkt aan sociaal-emotionele problemen die zich voordoen binnen de basisschool. Omdat uit bovenstaand schema blijkt dat de problematiek zich niet altijd beperkt tot één enkele omgevings situatie en diverse omgevings situaties op elkaar van invloed zijn, is de betrokkenheid van ouders en eventuele derden (na toestemming van ouders) van groot belang om een leerling met gedragsproblemen effectief planmatig te behandelen.

2. De handelingswijze

Op 't Kompas wordt veel gedaan om problemen in de sociaal-emotionele ontwikkeling te voorkomen. Een overzicht van alle activiteiten die 't Kompas onderneemt om sociale competentie en welbevinden van de leerlingen te bevorderen is te vinden in de bijlagen.

Wanneer er toch sprake is van leerlingen met sociaal-emotionele problemen binnen basisschool 't Kompas zal er volgens het onderstaande schema gehandeld worden:

2.1 Problemen signaleren en analyseren

Problemen signaleren

Het signaleren gebeurt op twee manieren, structureel en incidenteel.

Structureel:

De structurele signalering vindt plaats volgens de toetskalender (bijlage 2) die aan elke leerkracht aan het begin van het schooljaar wordt uitgereikt.

- In oktober en maart zal er een signalering en registratie van sociaal-emotionele problemen plaatsvinden met behulp van Viseon in de groepen 3 t/m 8. In de groep 3 en 4 worden alleen de leerkrachtlijsten afgenomen. In groep 5 t/m 8 worden alle lijsten afgenomen. De leerlinglijst wordt in groep 5/6 afgenomen onder begeleiding van een andere leerkracht dan de eigen leerkracht.
- In december en juni zal er een signalering en registratie van sociaal-emotionele problemen plaatsvinden met behulp van KIJK in de groepen 1 en 2.
- In februari worden in de groepen 1 t/m 8 de relaties tussen leerlingen binnen een groep in kaart gebracht d.m.v. een sociogram.
- In februari neemt de gedragspecialist een veiligheidsonderzoek af in de groepen 1 t/m 8 door middel van de Veiligheidsthermometer.

Incidenteel:

Naast deze structurele signalering en registratie zullen de leerkrachten het gehele schooljaar door middel van waarnemingen en observaties incidenteel binnen de groep sociaal-emotionele problemen signaleren. Deze observaties zullen per leerling worden geregistreerd in een observatieschema. (zie bijlage 3).

Problemen analyseren

Tijdens de geplande leerlingbesprekingen binnen een schooljaar worden de gesignaleerde problemen naar aanleiding van de waarnemingen en observaties van de leerkrachten in de groep besproken.

Tijdens de leerlingbespreking van oktober en maart worden de resultaten van de signalering door middel van Viseon op individueel leerlingenniveau, groepsniveau en schoolniveau besproken.

Op school- en groepsniveau wordt een norm gehanteerd van $\geq 80\%$ voldoende.

Op leerlingenniveau worden alle leerlingen met een D- of E-score besproken. Ook kinderen met een duidelijke terugval worden besproken.

Voor problemen op schoolniveau wordt er door de directie en de gedragspecialist een veranderingstraject in gang gezet (Frits Prior, 2001), dat buiten de omschreven handelingswijze valt.

Wanneer het gaat om problemen op leerlingen- of groepsniveau, wordt er door de leerkracht en de gedragspecialist besproken wat er moet gaan gebeuren.

Het kan zijn dat er eerst nog een analyse moet worden uitgevoerd, omdat de strekking van het gesignaleerde probleem nog niet duidelijk is. Hulpmiddelen die de leerkracht hierbij kan gebruiken zijn gespreksvoering, het observatieschema 'gevolgen op gedrag' (bijlage 4), de handreikingen die worden aangeboden in het boek van Krab (2006), het vademecum van Het Overpad (2001) en de website <http://www.sociaalemotioneel.nl> (2000).

Pas wanneer helder is of er daadwerkelijk een probleem is en wat het probleem is, wordt er besproken door wie er welke actie wordt ondernomen. Ook kan er in deze fase worden geïnformeerd naar hulp die kan worden geboden door teamleden of externe instanties.

De leerkracht informeert aan het einde van deze fase de ouders over de gesignaleerde problemen en over de stappen die genomen zullen worden. Deze informatieoverdracht wordt genoteerd in het document 'Handelingsvoorstellen en afspraken' (bijlage 5)

2.2 Handelingswijze van de leerkracht

Wanneer de leerkracht zelf gaat werken aan het probleem, ziet de wijze van handelen er als volgt uit:

Directe opname in het groepsplan

Wanneer het gedrag van een leerling tijdens de analyse direct te vertalen is naar een onderwijsbehoefte, wordt dit direct in het groepsoverzicht behorende bij het groepsplan opgenomen. Het gedragsaspect wordt omschreven als belemmerende factor met daarnaast de algemene onderwijsbehoefte.

Opstellen van en actieplan

De leerkracht vult een actieplan in voor gedrag, wanneer het gedrag complexer van aard is en de onderwijsbehoefte onduidelijk is. (bijlage 6)
Hierin noteert hij de situatie die volgens hem moet worden verbeterd.
Ook vult de leerkracht in wat de gewenste situatie is en wat hij gaat doen om die situatie te gaan bereiken.

Uitvoeren van een actieplan

De leerkracht houdt zich voor een periode van 2 tot 4 weken aan de acties die hij voor zichzelf heeft genoteerd in het actieplan.

Evalueren van een actieplan

Elk actieplan wordt na een looptijd van 2 tot 4 weken door de leerkracht zelf geëvalueerd. Tijdens deze evaluatie wordt beoordeeld of de acties van de leerkracht hebben geleid tot verbetering van de situatie. Wanneer de situatie duidelijk is verbeterd zal de leerkracht zijn handelingswijze voor onbepaalde tijd voortzetten, en wordt de cyclus afgesloten.

Wanneer de situatie niet is verbeterd of er andere problemen worden gesignaleerd, start de cyclus opnieuw. De gesignaleerde problemen worden weer besproken met de gedragsspecialist en er wordt besloten of de leerkracht weer zelfstandig een actieplan gaat voorbereiden en uitvoeren, of dat er ondersteuning geboden wordt door de gedragsspecialist. Een evaluatie op langere termijn vindt plaats middels een volgende afname van Viseon.

Wanneer na het werken met een actieplan duidelijk is wat de juiste handelingswijze is voor een bepaalde leerling, wordt deze handelingswijze structureel vermeld in het groepsoverzicht behorende bij het groepsplan. De onderwijsbehoefte van de leerling op dit gebied wordt concreet vermeld in het groepsoverzicht onder de algemene of specifieke onderwijsbehoeften.

Communicatie met ouders

Alle formele gesprekken met ouders, handelingswijzen en afspraken worden vermeld in het document 'Overzicht van formele gesprekken, handelingsvoorstellen/handelingsafspraken'(zie bijlage 5) Dit document wordt jaarlijks tijdens het oudergesprek in januari met terugwerkende kracht over het voorgaande schooljaar door ouders bekeken en ondertekend.

Om communicatie over een leerling zuiverder te laten verlopen, worden leerlingen vanaf schooljaar 2016 betrokken in de gespreksvoering. Door leerlingen te betrekken in gespreksvoering hoort de ouder niet alleen de beleving van het kind, maar ook de objectieve versie van een eventueel voorval. Daarnaast willen we de kinderen op deze wijze hun eigen verantwoordelijkheid laten ervaren in hun eigen leerprocessen en ontwikkeling, dus ook in hun sociaal-emotionele ontwikkeling.

2.3 Handelingswijze van de gedragsspecialist

Wanneer er wordt besloten dat intensieve ondersteuning door de gedragsspecialist nodig is, gaat de gedragsspecialist aan de slag door middel van handelingsgerichte procesdiagnostiek (HGPS). Omdat we werken vanuit het meervoudig risicomodel van Van der Ploeg (2007), wordt het CJG vanaf de intakefase al betrokken.

Intakefase

De gedragsspecialist gaat de situatie in kaart brengen. Hierbij komen aan bod de hulpvragen, de concrete wensen en verwachtingen van de school, ouders en het kind, de klachten en positieve aspecten die zij beleven, hun attributies en relevante aspecten uit de voorgeschiedenis, zoals eerder genomen maatregelen.

Om vanuit het ecologisch perspectief de beschermende- en risicofactoren van een leerling duidelijk in beeld te krijgen, kan een interactionistisch referentiekader worden gebruikt, dat is afgeleid van het meervoudig risicomodel van Van der Ploeg (2007) (bijlage 7). Een ander instrument dat kan worden gebruikt is het Klavertje Vier van het vademecum van Het Overpad (2001).

Strategiefase

De gedragsspecialist bepaalt welke strategie gebruikt gaat worden. Zij gaat de informatie inventariseren en clusteren met de criteria van Rutter als uitgangspunt (bijlage 8). Ze gaat na of ze alle informatie heeft die nodig is om de diagnostische vraagstelling te beantwoorden en of onderzoek door een jeugdpsycholoog nodig is. Wanneer onderzoek door een jeugdpsycholoog nodig blijkt te zijn, formuleert ze hypothesen en zet ze deze om in relevante onderzoeksvragen.

Onderzoeksfase

De gedragsspecialist zorgt ervoor dat de onderzoeksvragen die zijn gesteld in de strategiefase, aan het einde van de onderzoeksfase zijn beantwoord.

Zij kan dit onderzoek zelf uitvoeren wanneer het gaat om onderzoek binnen de school door middel van een diagnostisch interview en observaties van interacties.

Psychologisch onderzoek zal gedaan moeten worden door een jeugdpsycholoog van de GGZ of een particulier onderzoeksbureau (bijlage 9).

Indiceringsfase

De gedragsspecialist integreert de verzamelde gegevens tot een integratief beeld: de diagnose. Naar aanleiding van de diagnose probeert ze te komen tot wenselijke en haalbare adviezen. Ze formuleert diverse, beargumenteerde aanbevelingen, waaruit de leerkracht en de ouders kunnen kiezen. Hulpmiddelen die hierbij worden gebruikt zijn de boeken van Krab (2006), van Lieshout (2002) en het vademecum van Het Overpad (2001).

Adviesfase

De opgestelde aanbevelingen worden voorgelegd aan de leerkracht en de ouders en er wordt een keuze gemaakt voor een van de aanbevelingen. De gekozen aanbeveling wordt het advies.

De ondersteuning in de uitvoering van het advies binnen de school gebeurt volgens het coachingstraject van Visser (2006) Er wordt een actieplan opgesteld voor de uitvoering van het advies (zie bijlage 5). Dit actieplan wordt na een looptijd van 2 tot 4 weken geëvalueerd middels een evaluatie in de groep.

Wanneer het uitvoeren van het actieplan voldoet aan het komen tot een gewenste situatie, wordt het actieplan afgerond. Als het actieplan niet voldoet en er (nieuwe) problemen worden gesignaleerd, start de cyclus opnieuw.

Een evaluatie op langere termijn vindt plaats middels een volgende afname van Viseon.

4. Handelen in het geval van onvoldoende draagvlak

Externe hulpinstanties

Als na herhaaldelijk doorlopen van de omschreven cyclus blijkt dat de gegeven zorg onvoldoende effect heeft, is het erg belangrijk om na te gaan of de basisschool wel in staat is om de leerling de zorg te bieden die hij nodig heeft.

In bepaalde situaties kan het gebeuren dat begeleiding binnen de school niet voldoende is om de sociaal-emotionele belemmeringen van een kind weg te nemen. In dat geval zal de gedragspecialist de ouders adviseren om de juiste externe hulpinstanties in te schakelen.

CJG

Doordat het CJG tijdens het HGPD wordt betrokken, is er direct hulp mogelijk vanuit het CJG, wanneer de problematiek zich (ook) thuis voordoet en de belemmering ondanks welwillendheid niet door de ouders is te verhelpen.

Ook zonder HGPD kan de gedragspecialist ondersteunen in de contactlegging met het CJG en bijdragen aan de afstemming tussen de zorg thuis en op school.

Bureau Jeugdzorg/ AMK

Wanneer ouders echter niet bereid zijn om hun kind de juiste begeleiding te bieden en de ontwikkeling en de veiligheid van het kind daardoor in gevaar komen, is de basisschool verplicht dit te melden bij Bureau Jeugdzorg. In bijna alle gevallen worden ouders hierover vooraf geïnformeerd. Wanneer de situatie dermate bedreigend is, dat de school anoniem melding moet doen, wordt er een melding gedaan bij het AMK. Het CJG heeft hierin een ondersteunende en adviserende rol. (bijlage 9)

Expertisecentrum/Psychodiagnostiek/KECC/SOVA/GGZ

Wanneer blijkt dat er externe instanties ingeschakeld moeten worden (bijlage 9), gebeurt dit in overleg met het CJG. Zij geven aan wat de mogelijkheden vanuit de gemeente Moerdijk zijn en zij geven aan of de externe hulpverlening gefinancierd kan worden vanuit de gemeente. Wanneer het CJG geen toestemming geeft of wanneer ouders een instantie willen inschakelen die niet onder contract staat bij de gemeente, dan zijn de kosten voor de ouders zelf. De school kan adviseren in wat zij nodig vinden, maar is niet bevoegd tot het nemen van besluiten.

5. Functieomschrijving van de gedragsspecialist

De functieomschrijving van een gedragsspecialist, volgens de competenties zoals vermeld in de eindkwalificaties Master SEN, uitstroomprofiel gedragsspecialist, ziet er als volgt uit:

Domein A, Gedragsspecialist als diagnosticus en begeleider van leerlingen

- heeft inzicht in specifieke gedragsproblemen/stoornissen en kan deze plaatsen in een referentiekader of verklaringsmodel
- kan het model van handelingsgerichte diagnostiek verantwoord toepassen
  - werkt planmatig
  - heeft kennis van diagnostische middelen en methoden
  - kiest de diagnostische middelen en methoden verantwoord
  - verzorgt goede verslaglegging
- heeft inzicht in de mate waarin leer- en gedragsproblemen met elkaar interfereren
- stimuleert de sociaal-emotionele ontwikkeling van kinderen structureel
  - preventief
  - curatief
  - operatief
- ziet zichzelf als onderdeel van de problematiek van kinderen
  - reflecteert op eigen gedrag
- is sensitief en responsief
  - heeft een kindvolgende houding
  - kan goed luisteren
  - pikt non-verbale signalen op
  - kan omgaan met eigen en andermans emoties
  - heeft aandacht voor (kleine) vooruitgangen
- stelt een persoonlijk ontwikkelingsplan op
- onderhoudt op een constructieve manier contacten met ouders

Domein B, Gedragsspecialist als coach van leerkrachten

- stimuleert collegae om eigenaar te worden van hun persoonlijke en professionele ontwikkeling
  - vertrouwt erop dat anderen eigen antwoorden kennen
  - stelt anderen verantwoordelijk voor eigen motivatie en leerproces
  - versterkt het zelfvertrouwen van de ander
- Heeft aandacht voor het groter geheel
  - blijft in dialoog met collegae
  - plant interventies, waardoor de ander zijn blik verruimt
  - zorgt voor commitment
- Maakt visie zichtbaar in gedrag en communicatie
  - ziet erop toe dat gemaakte afspraken worden nageleefd
  - verzorgt goede verslaglegging
- Is sensitief en responsief
  - kan goed luisteren en reflecteren
  - pikt non-verbale signalen op
  - kan omgaan met eigen en andermans emoties
  - durft successen te vieren; heeft aandacht voor (kleine) vooruitgangen
  - confronteert op een constructieve manier
- Stelt een persoonlijk ontwikkelingsplan op
  - kent, onderzoekt eigen normen, waarden en grenzen
  - stelt zichzelf coachbaar op

Domein C, Gedragsspecialist als functionaris op beleidsniveau

- blijft op de hoogte van recente ontwikkelingen
- initieert, implementeert onderwijsvernieuwingen
- durft verantwoordelijkheden te dragen
- werkt samen met externe instanties en heeft zicht op de sociale kaart
- werkt samen in een multidisciplinair team
- verzorgt goede verslaglegging
- heeft een open, flexibele en coöperatieve houding en is bereid van anderen te leren, om dingen ter discussie te stellen en kritiek te ervaren
- is voortdurend op zoek naar een gezonde balans tussen problemen oplossen en problemen hanteren
- onderhoudt constructieve contacten met directie
- stelt een persoonlijk ontwikkelingsplan op

6. Taakverdeling

Taak	Verantwoordelijk
- Uitvoering van de Kanjertraining binnen de groep	groepsleerkracht
- Signalering en registratie van sociaal-emotionele problemen door middel van Viseon, KIJK en sociogrammen.	groepsleerkracht
- Registeren van meldingen/ observaties pestgedrag in document registratiekaart pesten.	
- Uitvoering van een veiligheidsonderzoek door middel van de Veiligheidsthermometer	gedragsspecialist
- Analyseren van gesignaleerde problemen	gedragsspecialist IB-er groepsleerkracht
- Opstellen en uitvoeren van een actieplan binnen de groep	groepsleerkracht
- Coaching van de leerkracht in het opstellen, uitvoeren en evalueren van een actieplan	gedragsspecialist
- Informeren van de ouders	groepsleerkracht, eventueel ondersteund door gedragsspecialist
- Vastleggen evaluatiemomenten: leerkracht – ouders, leerkracht – leerling	groepsleerkracht
- Coördinatie en uitvoering van het HGW bij een meer complexe problematiek	gedragsspecialist
- Opstellen en onderhouden van het beleid met betrekking tot sociaal-emotionele problematiek	gedragsspecialist
- Contact met externe instanties m.b.t. welbevinden en gedrag van leerlingen	gedragsspecialist

7. Orthotheek

Onderdeel sociaal-emotionele ontwikkeling

Op deze lijst staat wat er op school betreffende dit onderdeel van de zorg aanwezig is.

Methoden:

- Kanjertraining Basisonderwijs (groep 1-8)
- Rots & Water, Gadaku Instituut
- Jij en ik – Ajodidakt, 2002 (groep 1-8)
- Kijk en beleef – Kwintessens, 1999 (groep 1-4)
- Kinderen en omgaan met conflicten, Kwintessens, 1999 (groep 1-8)
- Handleiding voor jezelf, Praatboek Hoe ik ben, VIA
- Handleiding voor jezelf, Praatboek Hoe ik denk en voel, VIA
- Handleiding voor jezelf, Kernboek 1, VIA
- Handleiding voor jezelf, Brugklaskatern, VIA ,
-

Materialen:

- Veiligheidsonderzoek - Eduniek
- Sometics sociogrammen – www.sometics.nl
- Viseon - CITO (groep 3-8)
- KIIJK – RPCZ, 2000 (groep 1-2)
- Stappenplan rouwverwerking
- Pestprotocol

Literatuur:

- Voor gedrag een 8 – Berkhout Nijmegen, 1995
- Doe niet zo druk! - Uitgeverij Van Goor, 2007
- Kinderen en ingrijpende situaties, over dood rouw en troosten - Kwintessens, 2002
- Kinderen en ingrijpende situaties, Pesten - Kwintessens, 2002
- Kinderen met aandachts- en werkhoudingsproblemen – Acco, 2000
- Geef me de 5! – Graviant, 2004
- Zit stil! – Compennolle – Uitgeverij Terra- Lannoo, 2001
- Kinderen met ernstige problemen – Garant, 2002
- Slim maar.- Dawson – Uitgeverij Hogrefe, 2009
- Leerlingen met autisme in de klas- Landelijk Netwerk Autisme, 2003
- Balans magazine, -Balans (t/m 2012)
- Auticommunicatie, Geef me de 5- Graviant, 2012
- Teach like a Champion- D. Lemov- ST Partners Uitgeverij, CED groep
- Werken aan verantwoordelijk gedrag Win Win- Bazalt Educatieve Uitgaven
- Grip op de groep – ThiemeMeulenhoff bv, 2014

Bijlagen

Bijlage 1

Kanjertraining op basisschool 't Kompas

Dagelijks is er op basisschool 't Kompas aandacht voor een goede sociale omgang met elkaar vanuit de methode "Kanjertraining". We hanteren de volgende **Kanjerregels**:

1. We vertrouwen elkaar
2. We helpen elkaar
3. Je speelt niet de baas
4. We lachen elkaar niet uit
5. Je bent niet zielig
6. Je bent eerlijk zonder te kwetsen

Doel van de Kanjertraining: een kind leert positief over zichzelf en anderen denken. Hierdoor heeft het kind minder last van sociale stress en kan het zijn eigen identiteit ontwikkelen.

De essentie van de Kanjertraining is dat leerlingen leren om elkaar aan te spreken op een concreet gewenst gedragsniveau, met behulp van tips die ze elkaar geven.

Deze werkwijze leert kinderen

- o samen te werken;
- o kritiek durven en kunnen geven en ontvangen;
- o uit slachtofferrollen stappen en heft in eigen handen nemen op een gezonde manier;
- o leren stoppen met pesten en treiteren.

In de Kanjertraining staan vier figuren/kleuren centraal, die gekoppeld worden aan regels.

De pestvogel/ zwarte pet vindt zichzelf heel wat en wil altijd de baas spelen. Anderen zijn in hun ogen allemaal sukkel die maar beter naar hem of haar kunnen luisteren. Hij vindt zichzelf geweldig; alle anderen deugen niet en hij bepaalt zelf wel wat hij doet. Een kind met dit gedrag is gek op discussies en wil graag met je strijden, daar ontleent hij zijn macht aan. Hij heeft veel trots. Als je alleen maar de baas speelt, mis je een hoop goede inbreng van anderen en kun je niet goed samenwerken. Voor deze kinderen is de regel "Niemand speelt de baas" erg belangrijk.

Het aapje/ de rode pet doet overal lacherig over en neemt niets of niemand serieus. Hij probeert de lachers op zijn hand te krijgen en vriendjes te worden met de pestvogel om zo niet zelf gepest te worden. Hij probeert contact te krijgen door met de pestvogel mee te doen en overal een grap van te maken. Hij neemt niets en niemand serieus en is een echte meeloper. Bij deze kinderen krijgt de regel "We lachen elkaar niet uit" extra aandacht.

Het konijntje/ de gele pet is vaak bang en valt het liefst zo min mogelijk op. Dit kind komt slecht voor zichzelf op en loopt een verhoogd risico gepest te worden. Hij denkt dat hij minder waard is dan anderen, is vaak bang en heeft gauw last van faalangst. Als je te bescheiden bent, loop je de kans om flink gepest te worden en in je verdere leven volledig ondergesneeuwd te raken. Daarom besteden we bij deze kinderen veel aandacht aan de regel "We doen niet zielig".

De Kanjer/ witte pet doet normaal. Hij komt voor zichzelf op zonder anderen te kwetsen of bang te maken. Hij geeft zijn mening, komt uit voor zijn gevoel en neemt anderen en zichzelf serieus. Een kind dat assertief is maar niet agressief en zich in allerlei situaties goed weet te handhaven. Een kanjer komt op voor zichzelf en voor anderen, luistert naar een tip en kan ook inschatten op welke momenten het niet

verstandig is een eigen mening hardop te verwoorden.

De Kanjers houden zich aan de regels "We helpen elkaar", "We vertrouwen elkaar en zijn te vertrouwen" en "We zijn eerlijk, zonder te kwetsen".

We leren de leerlingen aan dat de eerder genoemde figuren extremen zijn. Niemand heeft immers altijd een zwarte, rode, gele of witte pet op. Men kan van pet wisselen in verschillende situaties.

Ouders en Kanjertraining

Middels de schoolgids hebben we de ouders geïnformeerd over het feit dat de zes afspraken van de kanjermethode en de bijbehorende petten zijn ook goed thuis te gebruiken. Tips die aan ouders worden gegeven:

- geef thuis veel complimenten;
- bij corrigeren van gedrag:
  1. Ga niet op zoek naar verklaringen en vraag niet naar het 'waarom'.
  2. Vertel wat het gedrag van de ander met je doet.
  3. Geef aan wat je wilt, zonder dit de ander op te dringen (geef tips, geen trappen!).
  4. Meen wat je zegt; wees echt!
  5. Doe geen dingen die u van uw kind ook niet wilt en toon uw respect.

Het gedragskader is: je gedraagt je niet zelig, je lacht niemand uit, je speelt niet de baas, je bent te vertrouwen, je helpt elkaar en je zegt eerlijk wat je denkt/voelt zonder de ander te kwetsen.

Laat het merken aan je kind en spreek ook uit dat je blij met hem/ haar bent en dat je trots bent op hem/ haar.

Stelling blijven nemen en duidelijkheid bieden is heel erg belangrijk!

Op de website van het kanjerinstituut kunt u als ouder nog meer informatie vinden:
www.kanjertraining.nl

Bijlage 2

Toetskalender sociaal-emotionele ontwikkeling 2016-2017

Toets	Groep	Week van afname	Datum Leerling- bespreking
Viseon, afname november	3-8	Week 46-47	1 december
Kijk, registratie januari	1-2	Week 4	2 februari
Sociogram	1-8	Week 4	2 februari
Veligheidsthermometer	1-8	Week 4	2 februari
Viseon, afname maart	3-8	Week 11	30 maart
Kijk, registratie juni	1-2	Week 24	30 juni

Bijlage 3

algemeen observatieformulier 2015-2016

Naam leerling:

Datum/ observant	Gebeurtenis	Actie

Bijlage 4

observatieformulier gevolgen op gedrag

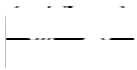
Naam leerkracht:
Naam leerling:

Groep:
Datum:

A Situatiefactoren: gebeurtenissen voorafgaand aan het gedrag	B Gedrag	C Gebeurtenissen volgend op het gedrag

Bron: Krab, K.J., Engelen-Snaterse, T.J. & Boer-Boosman, B.R. de. (2006). *Gedragsverandering binnen en buiten de klas*. CPS: Amersfoort.

Bijlage 5

Overzicht van formele gesprekken, handelingsvoorstellen/ handelingsafspraken 2015-2016

Naam leerling:

Datum	Inhoud	Wie?	Actie

Akkoord namens ouders:

Datum:

Bijlage 6

Actieplan met betrekking tot gedragsverandering

Naam leerkracht:
Naam leerling:

Groep:
Datum:

Het aspect dat verbeterd wordt (of de huidige situatie) is:

De gewenste situatie is:

Deze situatie kan worden bereikt door:

Concretisering van de bovengenoemde oplossing

Welke (leer)activiteiten ondernemen de leerlingen?

Welke activiteiten onderneem ik?

Wat doen anderen? (collega's, directie, enz.)

Wat moet ik hiervoor voorbereiden?

Welke materialen heb ik hiervoor nodig?

Hoe wordt de klas georganiseerd?

<i>Welke obstakels verwacht ik?</i>
<i>Hoe ga ik daarmee om?</i>

<i>Evaluatie</i> <i>Datum:</i>
<i>Acties naar aanleiding van de evaluatie</i>

Bron: Visser, Y. (2006). *Coaching in het primair onderwijs*. CPS: Amersfoort.

Bijlage 7

Het interactionistisch referentiekader

KIND

Factor	Risicofactor	Beschermende factor	Actie
Ondernemend.			
Doorzettingsvermogen.			
Belangstelling.			
Zelfbeeld.			
Creativiteit.			
Instelling.			
Inlevingsvermogen.			
Sociaal inzicht.			
Relaties met andere kinderen.			
Temperament.			
Gehechtheid.			
Gezondheid.			
Behendigheid.			
Reactie op initiatieven van een ander.			
Reactie op tegenvallers.			
Reacties op correcties.			
Reactie op complimenten.			
Impulsiviteit			

Het interactionistisch referentiekader **GEZIN**

Factor	Risicofactor	Beschermende factor	Actie
Gezinsomvang.			
Gezinssamenstelling.			
Positie in het gezin.			
Sociaal economische status.			
Opleidingsniveau.			
Werkeloosheid.			
Manier waarop conflicten worden opgelost.			
Toezicht.			
Opvoedingsstijl.			
Belangstelling.			
Regels en afspraken.			
Structuur.			
Opvoedingsmaatregelen.			
Persoonlijke problemen.			
Anti-sociaal gedrag andere gezinsleden.			
Ouders als kind verwaarloosd of mishandeld.			
Echtscheiding			
Welwillendheid ouders			

Het interactionistisch referentiekader

SCHOOL

Factor	Risicofactor	Beschermende factor	Actie
Leerprestaties.			
Creativiteit.			
Motivatie.			
Relatie met andere kinderen.			
Relatie met de leerkracht.			
Begaafdheid.			
Beperkingen.			
Taalvaardigheid.			
Ruimtelijk inzicht.			
Motorische ontwikkeling.			
Organisatie van de lessen.			
Afstemming.			
Sfeer in de groep.			
Gedragsregels.			
Schoolcultuur.			
Klimaat op school.			
Betrokkenheid team.			
Regels.			
Aanpak van probleemgedrag.			
Wijze van aandacht voor schoolprestaties.			

Bijlage 8

De criteria van Rutter

1. *Leeftijdsadequaat*

Past het gedrag in het ontwikkelingsstadium of bij de leeftijd van het kind of valt het hierbuiten? Enuresis (bedplassen) komt bijvoorbeeld tot de leeftijd van 4-6 jaar frequent voor. Pas vanaf 7-8 jaar is het als problematisch te beschouwen. Hoe groter het verschil tussen de leeftijdsnorm en het probleemgedrag, hoe ernstiger het probleem.

2. *Duur van het probleemgedrag*

Sinds wanneer bestaan de problemen? Hoe lang duren de problemen al? Twee dagen niet naar school willen is 'normaal', maar twee maanden thuis blijven is een probleem. In het algemeen geldt dat hoe langer de problemen duren, hoe ernstiger de problematiek is.

3. *Omstandigheden*

Zijn de problemen begrijpelijk gezien de omstandigheden? Gebeurtenissen als de geboorte van een broertje of zusje, een verhuizing of een schoolwisseling zijn voor veel kinderen stressvol en kunnen leiden tot probleemgedrag. Als er geen aanleiding lijkt te zijn en de omstandigheden 'normaal' zijn, beschouwt men het probleemgedrag als ernstiger dan wanneer er wel een duidelijke aanleiding is.

4. *Socioculturele setting*

Past het gedrag in de (sub)cultuur waartoe het kind behoort? Wanneer bepaald gedrag niet voldoet aan de norm van de (sub)cultuur, beschouwt men het als problematisch. In bepaalde culturen blijven kinderen bijvoorbeeld veel langer afhankelijk van hun ouders dan in andere culturen. De mate van afhankelijkheid die bij een bepaalde leeftijd hoort, is dan cultureel bepaald.

5. *Hoeveelheid en frequentie van de problemen*

Komen de problemen vaak en veelvuldig voor? Zijn er minder problemen of treden ze zeer zelden op, dan beschouwt men het gedrag als minder ernstig dan wanneer er meer problemen zijn die regelmatig optreden. Een kind dat gemiddeld een keer per maand niet kan inslapen, heeft minder problemen dan een kind dat dit meer avonden per week niet kan.

6. *Type problemen en de mate van voorkomen van die problemen in de populatie*

Welk type problemen zijn er? Als bepaalde problemen weinig voorkomen in de normale populatie, zullen ze eerder als ernstig worden beschouwd. Nagelbijten komt bij veel nerveuze kinderen in de normale populatie voor en is dan ook geen ernstig probleemgedrag. Dingen zien of horen die anderen niet kunnen waarnemen, wordt daarentegen wel als ernstig beschouwd: het komt alleen in de klinische populatie voor.

7. *De intensiteit van de problemen*

Problemen die intensief voorkomen, zullen op grond van dit criterium als ernstiger worden beoordeeld dan problemen die in milde vorm voorkomen. Bij het afscheid van de ouder extreem hard en langdurig huilen is ernstiger dan even zachtjes huilen.

8. *Verandering van het gedrag*

Was de verandering in het gedrag van het kind te verwachten? Is de verandering te begrijpen gezien de voorgeschiedenis of is het probleemgedrag geheel onverwachts (zie ook het derde criterium)? Als het probleemgedrag geheel onverwachts is, beoordeelt men het als ernstiger dan wanneer de voorgeschiedenis er aanleiding toe geeft. Depressieve symptomen als gevolg van het verlies van een geliefd persoon beschouwt men als minder ernstig dan wanneer er geen directe aanleiding toe is.

9. *Situatiegebondenheid*

Komt het gedrag in een of meer situaties voor: is het gedrag situatiegebonden? In het algemeen beschouwt men probleemgedrag dat in meer situaties optreedt ernstiger dan probleemgedrag dat alleen in een bepaalde situatie optreedt. Ongehoorzaam gedrag is ernstiger als het zowel thuis als op school voorkomt, dan wanneer het alleen optreedt bij het naar bed gaan of tijdens het speelkwartier op school.

Bijlage 9

Contactgegevens van diverse externe instanties

Naam	Contactgegevens
Centrum voor Jeugd en Gezin (CJG)	Algemeen: tel: 0800 681 681 6 email: jeugd-loket@moerdijk.nl Annette Oomen tel: 06-24960818 email: annette.oomen@moerdijk.nl Dewy van Oers tel: 06-24960933 email: dewy.van.oers@moerdijk.nl
GGD West-Brabant	Toos de Moor tel: 06-15041637 email: t.moor@ggdwestbrabant.nl
Expertisecentrum Moerdijk	Gemma den Hollander tel: 0168 40 45 02 email: expertisecentrum@dewaarden.nl
Jan Huigen onderwijskundige, orthopedagoog en jeugdpsycholoog	tel: 06 52 27 60 82 e-mail: info@janhuigen.nl www.janhuigen.nl Bezoekadres: Bruine Visstraat 32, B. o. Z.
Bureau Jeugdzorg	Burgerhoutsestraat 19 4701 EK Roosendaal tel: 0165 54 59 50 fax 0165 56 51 00 http://www.jeugdzorg-nb.nl
Advies - en Meldpunt Kindermishandeling	tel: 0900 123 123 0

Andere relevante adressen staan vermeld in het document de sociale kaart van Moerdijk:
<http://www.jeugdwijzer-brabant.nl>

Bijlage 10

Schoolregels

Zes basisregels m.b.t. de omgang met elkaar

- niemand speelt de baas
- niemand lacht uit
- niemand gedraagt zich zielig
- we helpen elkaar
- we vertrouwen elkaar
- we zijn eerlijk, zonder elkaar te kwetsen

Bovenstaande regels gelden zowel in het schoolgebouw als op het plein.

- binnen de school houden we het rustig en opgeruimd

Deze regels en de specifieke pleinregels hangen zichtbaar op binnen de school.

Bijlage 11

Pleinregels

- Op het schoolplein is alles verboden wat het welzijn van een ander kan benadelen, zoals stoeien, duwen, trekken en afpakken van spullen.
- Er wordt alleen gespeeld voor de lokalen en niet naast het computerlokaal en de fietsenstalling.
- Voetbal en andere balspelen zijn alleen toegestaan in de pauze van 10.30 uur tot 10.45 uur en alleen in de lengte-richting van het plein.
- Afval doen we in de daarvoor bestemde bak.
- Op het schoolplein wordt niet gefietst.
- Het meenemen van eigen speelgoed wordt niet toegestaan, tenzij de leerkracht hiertoe toestemming heeft gegeven.